

Prof. dr hab. Beata Pastwa-Wojciechowska
Zakład Psychologii Osobowości i Psychologii Sądowej
Instytut Psychologii
Uniwersytet Gdański

Gdańsk, dn. 15.06.2021

**Ocena całokształtu dorobku naukowego i osiągnięcia naukowego
przedłożonego przez
doktor nauk humanistycznych Agatę Dębowską
z SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny Wydział Zamiejscowy w
Poznaniu
w związku z ubieganiem się o nadanie stopnia naukowego doktora
habilitowanego nauk społecznych**

Recenzję przygotowano na podstawie załączonej dokumentacji ze szczególnym uwzględnieniem Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668, 2024, 2245 oraz z 2019 r. poz. 276, 447, 534, 577, 730, 823, 1655) oraz Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 stycznia 2018 roku w sprawie szczególnego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789) dorobku na który składa się dzieło pod tytułem „Przemoc wobec kobiet i dzieci”

1. Informacje o Habilitantce

Doktor Agata Dębowska od marca 2020 roku jest zatrudniona na stanowisku adiunkta w Uniwersytecie SWPS na Wydziale Zamiejscowym w Poznaniu. Analizując przedstawione przez Habilitantkę informacje dotyczące jej zatrudnienia w jednostkach naukowych należy zauważyć, że doświadczenie naukowe i dydaktyczne zdobywała przede wszystkim uczelniach na terenie Wielkiej Brytanii, takich jak: University of

Sheffield, Liverpool John Moores University czy University of Chester. Natomiast, jak już zaznaczono, od roku 2020 roku związała swoje losy zawodowe z polską uczelnią, gdzie została zatrudniona na stanowisku adiunkta.

Z zamieszczonych w Autoreferacie danych wynika, że jej rozwój naukowy i zawodowy związany jest przede wszystkim z uczelniami mieszczącymi się na terenie Wielkiej Brytanii. I tak, w roku 2010 ukończyła studia licencjackie: BA (Hons) Psychology and Crime Studies na Manchester Metropolitan University, natomiast na University of Huddersfield ukończyła studia magisterskie: MSc in Psychology and Investigation w roku 2011 oraz stopień doktora w dyscyplinie psychologia. W roku 2014 obroniła rozprawę doktorską pt. *The Role of Psychopathy and Childhood Experiences in Rape Myth Acceptance in Sample of Prisoners and Non-Prisoners*. Promotorem byli prof. Daniel Boduszek oraz dr Susanna Kola-Parmer, natomiast recenzentami prof. Mark Shevlin oraz dr Christopher Bale. Ponadto w roku 2017 uzyskała PGCert in Learning and Teaching in Higher Education na University of Chester. Warto jednak zaznaczyć, że w roku 2005 uzyskała licencjat z filologii angielskiej na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zatem ścieżka edukacji Pani doktor jest z pewnością z jednej strony zróżnicowana ze względu na polskie i zagraniczne ośrodki naukowe, w których się kształciła, z drugiej zaś całą edukacja odbywała się czy też koncentrowała wokół języka angielskiego. Wypada też dodać, że droga kształcenia Pani doktor Dębowskiej oscyluje przede wszystkim wokół zagadnień związanych z psychologią przestępczości i śledczą, czyli innymi słowy wpisującą się w obszar zagadnień dotyczących szeroko rozumianej psychologii sądowej.

Jak już zwróciłam uwagę wskazana powyżej problematyka pojawia się w różnych obszarach badawczych, a czego wyrazem jest także przedłożone osiągnięcie naukowe. Należy tym samym podkreślić spójność rozwoju naukowego i kompetencji zawodowych Habilitantki.

Recenzję opracowano na podstawie przygotowanej przez dr Agatę Dębowską dokumentacji, która została przesłana przez SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny w Warszawie. W/w dokumentacja obejmowała: 1)Wniosek

o przeprowadzenie postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia, 2) Autoreferat, 3) Wykaz osiągnięć naukowych stanowiący znaczący wkład w rozwój określonej dyscypliny, 4) dołączone publikacje w formie kopii, których Habilitantka jest autorką lub współautorką oraz 5) inne dokumenty np. potwierdzające posiadane kompetencje naukowe.

Przedłożona dokumentacja została starannie przygotowana, odzwierciedlając zgodność jej opracowania z wymogami formalnymi oraz dołączoną dokumentacją. Jedynym stwierdzonym przeze mnie mankamentem jest brak dołączenia wybranych przez Habilitantkę pozycji obrazujących jej osiągnięcia z obszaru towarzyszącego.

2. Wskazane osiągnięcie naukowe

Zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2017 r. poz. 1789 oraz w Dz.U. z 2018 r. poz. 261), jako swoje osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę wniosku habilitacyjnego dr Agata Dębowska wskazała cykl publikacji pt. „Przemoc wobec kobiet i dzieci”, który tworzą wskazane przez Habilitantkę następujące publikacje naukowe:

1. Boduszek, D., **Debowska, A.**, Jones A.D., Ma, M., Smith, D., Willmontt, D., Trotman Jemmott, E., De Breo, H. & Kirkman, G. (2019). Prosocial video game as an intimate partner violence prevention tool among youth: A randomized controlled trial. *Computers in Human Behavior*, 93, 260-266. [IF=5,003]
2. **Debowska, A.**, Boduszek, D. (2017). Child abuse and neglect profiles and their psychosocial consequences in a large sample of incarcerated males. *Child Abuse & Neglect*, 65, 266-277.[IF=2,293]
3. **Debowska, A.**, Boduszek, D., Jones, A., Willmontt, D. & Sherretts, N. (2017a). Gender-based violence-supportive cognitions in adolescent girls

- and boys: The function of violence exposure and victimization. *Journal of Interpersonal Violence* [IF=1,940]
4. **Debowska, A.**, Boduszek, D., Sherretts, N., Willmontt, D. & Jones, A. (2018a). Profiles and behavioral consequences of child abuse among adolescent girls and boys from Barbados and Grenada. *Child Abuse & Neglect*, 79, 245-258 [IF=2,899]
 5. **Debowska, A.**, Boduszek, D. & Willmontt, D. (2018b). Psychosocial correlates of attitudes toward male sexual violence in a sample of financial crime, property crime, general violent, and homicide offenders. *Sexual Abuse*, 30 (6), 705-727. [IF=3,444]
 6. **Debowska, A.**, Willmontt, D., Boduszek, D. & Jones, A. (2017b). What do we know about child abuse and neglect patterns of co-occurrence? A systematic review of profiling studies and recommendations for future research. *Child Abuse & Neglect*, 70, 100-111. [IF=2,293]

Należy zaznaczyć, że w pięciu (5) spośród wskazanych sześciu (6) publikacji Habilitantka jest pierwszym autorem. Ponadto we wszystkich wskazanych publikacjach współwystępującym współautorem jest Daniel Boduszek. Pozostali współautorzy występują w różnych konfiguracjach.

Habilitantka w Autoreferacie przyporządkowała zaliczone przez nią do osiągnięcia publikacje do trzech obszarów tematycznych, tj.: 1) przekonania wspierające przemoc ze względu na płeć, 2) profilowanie przemocy wobec dzieci oraz 3) zapobieganie przemocy ze względu na płeć. Zanim przejdę do szczegółowego omówienia publikacji konstytuujących osiągnięcie Habilitantki chciałabym się w pierwszej kolejności odnieść się do znaczenia teoretycznego i aplikacyjnego problemu, jakim jest przemoc wobec kobiet i dzieci.

Bez wątplenia, bez względu na formę przemocy, czy też w stosunku do kogo jest ona kierowana należy przemoc uznać za zjawisko rodzące wiele długofalowych, negatywnych konsekwencji, zarówno dla osób które jej doświadczają, jak i tych które

ją stosują. Słowo przemoc często pojawia się w konfiguracji ze słowem problem oraz zjawisko, co niewątpliwie wskazuje, że pomimo wielu podejmowanych działań nadal jako społeczeństwa zmagamy się z tym zagadnieniem, które staje się problemem wykraczającym poza aspekt jednostkowy. Ponadto, rozpoznajemy coraz to nowe sposoby i metody działania ze strony osób stosujących przemoc, które wskazują nam, że znane i rozpoznawane dotychczas formy przemocy mogą być stosowane w bardzo różnorodny sposób a jednocześnie mogą rodzić bardzo różnorodne konsekwencje w wielu obszarach funkcjonowania i doznawania. Jedno z pewnością się niestety nie zmienia, to fakt, iż przemoc kierowana najczęściej w kierunku kobiet i dzieci. Z tego punktu widzenia trudno nie uznać i docenić wagi problematyki poruszanej przez Habilitantkę. Chciałabym jeszcze zwrócić uwagę, że sytuacja stosowania czy doświadczania przemocy nie jest tylko jednorazowym doświadczeniem ale z reguły ciągłym. Natomiast w percepcji społecznej funkcjonuje obraz przemocy stosowanej jednorazowo najczęściej w powiązaniu z bardzo skrajnymi sytuacjami, upublicznianymi w mediach. Szczególnie w odniesieniu do osób doświadczających przemocy taki sposób myślenia przekłada się często na ocenę osoby doświadczającej przemocy jako osobę, nieudolną, nie chcącą rozwiązać tej sytuacji a wręcz oskarżanej o odpowiedzialność za to co się dzieje („*gdyby chciała, to by odeszła*”). Dziecko z kolei często w percepcji społecznej jest postrzegane jako „własność” rodziny ale także są osobami uczestniczącymi w życiu instytucji przede wszystkim oświatowych. Zatem powstaje pytanie o możliwości identyfikowania, rozpoznawania, przeciwdziałania przemocy i integrowaniu działań w różnych obszarach analizy tego problemu. Paradoxem jest fakt, że społeczeństwa piętnują stosowanie przemocy, zwłaszcza w stosunku do osób słabszych czy podlegających szczególnej ochronie a do takich z pewnością zaliczane są dzieci, z drugiej zaś należy zdecydowanie podkreślić, że przemoc w rodzinie była i jest powszechnie akceptowanym zjawiskiem. Pomimo rosnącej liczby aktów prawnych czy też środków i sposobów postępowania mogących służyć zapobieganiu przemocy jawi się jako abstrakcyjne oraz nieskuteczne. Tym bardziej badania a konkretnie ich efekty mają tak istotne znaczenie.

Ponadto wskazane przez Habilitantkę obszary analiz wydają się adekwatne do zasygnalizowanych problemów.

Przechodząc do omówienia publikacji tworzących osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego poniżej odniosę się do każdego ze wskazanych przez Habilitantkę obszarów badań i przypisanych im publikacji. I tak:

1) W obszarze **przekonania wspierające przemoc ze względu na płeć**

W pierwszej kolejności Habilitantka wskazała czynniki będące podstawą prowadzonych dociekań teoretycznych i empirycznych. Należy zaznaczyć, że Habilitantka opisując ten obszar trafnie zwraca uwagę na szereg ważnych kwestii, chociażby takich jak rozmiar zjawiska, problemy definicyjne czy też rozumienia pojęcia przemocy. Niezaprzeczalnym faktem jest poczyniona obserwacja, że przy wzrastającej liczbie wyroków skazujących za przemoc wobec partnera, liczba powtarzających się aktów przemocy utrzymuje się na wysokim poziomie, przy czym 66% skazanych za przemoc dopuszcza się jej ponownie w ciągu roku od opuszczenia zakładu karnego. Ponadto należy zgodzić się także ze stwierdzeniem, że „*potrzebne jest lepsze zrozumienie czynników wyzwalających ten rodzaj przemocy*”. Ponadto zwraca uwagę na takie czynniki, jak zniekształcenia poznawcze czy normy wspierające zachowania przemocowe. Rozważania swoje poparła wskazaniem literatury przedmiotu mającą na celu wsparcie przytoczonych argumentów. Zdaniem Habilitantki w ten nurt badań wpisują się dwa wskazane przez nią poniżej artykuły:

- a) **Debowska, A.**, Boduszek, D. & Willmontt, D. (2018b). Psychosocial correlates of attitudes toward male sexual violence in a sample of financial crime, property crime, general violent, and homicide offenders. *Sexual Abuse*, 30 (6), 705-727.
- b) **Debowska, A.**, Boduszek, D., Jones, A., Willmontt, D. & Sherretts, N. (2017a). Gender-based violence-supportive cognitions in adolescent girls and boys: The

function of violence exposure and victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 1-23

W pierwszym ze wskazanych artykułów Habilitantka wraz ze współautorami odniosła się do takich kwestii jak: rozpowszechnienie przemocy wobec kobiet, stosunek do przemocy seksualnej, postawy wobec przemocy seksualnej oraz wykorzystywania i zaniechania dzieci, postawy wobec przemocy seksualnej i cechy psychopatyczne czy wpływ środowiska na postawy wobec przemocy seksualnej. Każde z wymienionych zagadnień zostało osadzone w adekwatnej literaturze przedmiotu aczkolwiek trudno nie odnieść wrażenia, że szczególnym podmiotem zainteresowań badawczych są osoby psychopatyczne czy też z cechami psychopatycznymi. Tym samym należy zwrócić uwagę, że takie rozumienie czy wręcz zawężanie analiz jest zbyt uproszczeniem. Potwierdzeniem, że autorzy odnoszą się do zagadnienia psychopatii czy też poszukują jej korelatów w grupie osób z różnym nasileniem cech psychopatycznych jest wybór metody, czyli *Psychoapthic Personality Traits Scale* (PPTS) autorstwa Boduszka i wsp. (2016). Powracając do zaakcentowanej kwestii związanej z wyborem grupy badanej i kontekstu teoretycznego badań, trudno nie odnieść się do a) doboru osób badanych, b) konceptualizacji pojęć, czy c) adaptacji narzędzi badawczych do warunków polskich. I tak, jak już zaznaczono z pewnością psychopatia ma istotne znaczenie w testowaniu przyjętych założeń badawczych, co znajduje także odzwierciedlenie w licznych publikacjach z tego obszaru. Innymi słowy, przekłada to się zarówno na łączenie problematyki psychopatii z przemocą partnerską (IPV) czy przestępstwami seksualnymi, jak i wyodrębnienie specyficznego wzorca zachowań seksualnych osób psychopatycznych. Badania te dowiodły, że przemoc w tym przemoc seksualna stosowana przez psychopatów łączy się z unikalnym, powtarzającym się wzorcem zachowania seksualnego, rodzajem motywacji (poszukiwaniem doznań) i bezwzględnością (np. brakiem empatii, stosowaniem przemocy). Zachowanie tych osób cechują zachowania z użyciem przemocy, brak więzi z drugą osobą, w tym także

więzi emocjonalnej czy dążenie do dewaluacja i uprzedmiotowienie seksualnego partnerki. Zresztą sami badacze na s. 710 stwierdzają, że wcześniejsze badania analizują zależność pomiędzy psychopatią, ekspozycją na przemoc w dzieciństwie. Jednakże dostrzegli w tym kontekście brak doniesień na temat etiologii stosowania przemocy w relacjach seksualnych w różnych grupach więźniów. W tym celu dokonali a) oceny nasilenia postaw wspierających przemoc seksualną wśród różnych typów sprawców oraz b) zbadali, które czynniki środowiskowe (np. molestowanie w dzieciństwie, prizonizacja) i osobowościowe (psychopatia) są związane z postawami wspierającymi przemoc (Autoreferat s. 4, tekst artykułu s. 710). Nawiązując do akcentowanej kwestii osób do badanych grup należy także odnieść się do kwestii wydzielenia grup. Jak zaznacza Habilitantka zgodnie z treścią wskazanej publikacji grupa badana została podzielona na podgrupy z uwzględnieniem nasilenia przemocy oraz obecności lub nie osoby doświadczającej przemocy. W ten sposób wyodrębniono następujące podgrupy: przestępstwa finansowe (brak przemocy interpersonalnej i niezidentyfikowana ofiara), przestępstwa przeciwko mieniu (brak przemocy interpersonalnej ale możliwa do zidentyfikowania ofiara), ogólne przestępstwa z użyciem przemocy (obecność przemocy i możliwa do zidentyfikowania ofiara) i zabójstwa (najbardziej ekstremalna forma przemocy oraz możliwa identyfikacja ofiary). Powiem szczerze, że nie wiem jak należy rozumieć pojęcie „*general violent offences*”, pomimo pozornego dopowiedzenia co oznacza obecność przemocy? jakiej?, jakie kryteria uwzględniono?

Akcentowana wcześniej przez mnie wątpliwość dotyczy także konceptualizacji pojęć. Chciałabym odnieść się do kwestii dotyczącej pojęcia prizonizacji. Jak sama Habilitantka zauważa, prizonizacja stanowi swoisty sposób przystosowania/adaptacji do warunków izolacji więziennej, zatem w ramach radzenia sobie z sytuacją trudną w jakiej się znaleźli, więźniowie mogą w różny sposób deklorować internalizację różnych norm tak, aby w optymalny sposób dostosować się do warunków izolacji więziennej. Koncepcja i rozumienie prizonizacji przekłada się na sposób jej konceptualizację oraz operacjonalizację (np. Clemmer, Sykes czy Goffman). Uzasadnienie wprowadzenia

pojęcia prizonizacji pomija ograniczenia samej koncepcji prizonizacji i toczących się wokół niego dyskusji.

Moje wątpliwości budzi także kwestia polskiej adaptacji wykorzystywanych w badaniu narzędzi. Badania zostały wykonane w warunkach polskiej społeczności więziennej a zupełnie pominięto kwestię dostosowania narzędzi do warunków polskich i specyfiki badanej grupy.

Również w interpretacjach pominięto wątek badań polskich odniesienie chociażby do cząstkowych wyników badań w polskiej społeczności więziennej odnosząc je do innych warunków czy systemów penitencjarnych.

Tym samym wskazane przeze mnie wątpliwości stawiają pod znakiem zapytania uzyskane rezultaty badań i wysnute na ich podstawie wnioski.

Z kolei odnosząc się do drugiego wskazanego w tym obszarze artykułu należy wskazać na bardzo precyzyjnie wskazany obszar analiz kulturowych związanych z sankcjonowaniem przemocy. Trudno też nie zgodzić się z Habilitantką, że brak badań czy też ich ograniczona liczba w tym rejonie geograficznym z pewnością wymagała uzupełnienia tej luki i chociażby w tym obszarze stanowi nowum. Model badawczy miał na celu określenie i przetestowanie modelu badającego związku pomiędzy doświadczaniem przemocy w dzieciństwie i byciem ofiarą przemocy w rodzinie w grupie dziewcząt i chłopców (Autoreferat s. 8, artykuł s. 7). Uwzględnione w badaniu trzy zmienne to: stosunek do męskiej, domowej przemocy fizycznej, normy społeczne dotyczące przemocy wobec dziewcząt oraz ogólne przekonania wobec przemocy. Zmienne te zostały bardzo dobrze udokumentowane w przytoczonych analizach teoretycznych ale także w zakresie poziomu interpretatywnego. Autorzy odnieśli się do badań dotyczących przemocy wobec kobiet, specyfiki tego zjawiska w kontekście kulturowym, czyli przemocy wobec kobiet zamieszkujących Karaiby, zjawisko przemocy ze względu na płeć, doświadczanie i bycie świadkiem przemocy oraz stosunek do przemocy wobec kobiet. Analizy te zasługują na docenienie ze względu na swoją rzetelność ale także uwzględnienie wskazanego wcześniej kontekstu kulturowego i różnic indywidualnych w doświadczaniu i percepcji przemocy. Z

pewnością warto także odnieść się do pojęcia przekazu pokoleniowego związanego z podtrzymywaniem stereotypów dotyczących stosowania i doświadczania przemocy. Interesującym zabiegiem było przetestowanie dwóch osobnych modeli dla dziewcząt i chłopców, co zostało uzasadnione faktem, iż przemocy na tle płciowym doświadczają przede wszystkim kobiety/dziewczęta natomiast mężczyźni/chłopcy ją częściej stosują. Zastosowane analizy statystyczne potwierdziły dopasowanie modelu. Uzyskane rezultaty z pewnością są ważne nie tylko w kontekście badanej populacji ale także mechanizmów pojawiających się w sytuacji nierówności pomiędzy osobami pozostającymi w relacji. Badania te mają w mojej ocenie bardzo duże znaczenie teoretyczne i aplikacyjne.

- 2) Kolejny obszar badań wydzielony przez Habilitantkę odnosi się do **profilowania przemocy wobec dzieci**

W tym obszarze Habilitantka usytuowała dwa artykuły, tj.:

- c) **Debowska, A.**, Boduszek, D. (2017). Child abuse and neglect profiles and their psychosocial consequences in a large sample of incarcerated males. *Child Abuse & Neglect*, 65, 266-277.[IF=2,293]
- d) **Debowska, A.**, Boduszek, D., Sherretts, N., Willmontt, D. & Jones, A. (2018a). Profiles and behavioral consequences of child abuse among adolescent girls and boys from Barbados and Grenada. *Child Abuse & Neglect*, 79, 245-258
- e) **Debowska, A.**, Willmontt, D., Boduszek, D. & Jones, A. (2017b). What do we know about child abuse and neglect patterns of co-occurrence? A systematic review of profiling studies and recommendations for future research. *Child Abuse & Neglect*, 70, 100-111

Pierwsze z badań odnosi się do specyficznej populacji, jaką jest grupa osób naruszających normy prawne, czyli skazanych. Autorzy odnieśli się do czynników etiologii i rozwoju zachowań przestępczych lokując je w grupie czynników odnoszących się do doświadczania przemocy. Dokonali bardzo rzetelnego przeglądu

literatury, skazując, że 60% więźniów doświadczyło wiktyimizacji w dzieciństwie. Autorzy formułują pogląd, że brakowało badań nad współwystępowaniem różnych form przemocy i zaniedbania w dzieciństwie wśród dorosłych przestępców. Metaanalizy wielu badań, przeprowadzonych z udziałem dorosłych mężczyzn i kobiet ukazały obraz rozpowszechnienia wiktyimizacji w amerykańskich zakładach karnych. I tak, wypada wspomnieć chociażby o tym, że: 1) osoby odbywające karę pozbawienia wolności istotnie częściej doświadczają traury niż osoby z całej populacji 2) skazani za różne przestępstwa częściej niż osoby w populacji ogólnej doświadczyli traury zarówno w dzieciństwie, adolescencji jak i dorosłości czy 3) mężczyźni, którzy doświadczyli wiktyimizacji przed ukończeniem 18 r. ż. istotnie częściej zgłaszali (2 do 5 razy) wykorzystanie seksualne w okresie pierwszych 6 miesięcy w więzieniu niż mężczyźni, którzy nie doświadczyli traury (np. Gaes i Goldberg, 2004; Wolff, Blitz, Shi, Siegel, Bachman, 2007). Autorzy artykułu dokonali zidentyfikowania grup osób skazanych, które doświadczyły różnych form przemocy w dzieciństwie oraz oszacowali Związek pomiędzy doświadczaną przemocą a takimi zmiennymi, jak: cechy psychopatyczne, samoocena czy zachowaniami przemocowymi w życiu dorosłym (Autoreferat, s. 15, artykuł s. 268). Podobnie jak we wcześniejszym badaniu dotyczącym osób skazanych badanie dotyczyło osób osadzonych w polskich zakładach karnych. Autorzy mają skłonność do badania zależności pomiędzy psychopatią a pobytem w warunkach izolacji więziennej i doświadczaniem przemocy. Patrząc na badania Milona i Davisa np. znacznie szerszego repertuaru kar doświadczają osoby z borderline niż osoby antyspołeczne. Dlatego też powstaje pytanie dlaczego mamy badać osobowość psychopatyczna czy też jej cechy? Jakie są przesłanki teoretyczne takiego podejścia?

Podobnie powstają tu pytania o dostosowanie wykorzystanych metod badawczych do warunków polskiej populacji i w zasadzie braku odniesień do literatury polskiej w tym zakresie. Analizowanie grupy z pominięciem kontekstu właściwego dla danego środowiska uważam za poważny błąd tym bardziej, że przynajmniej 1 z badaczy posługuje się językiem polskim, a 2 badaczy zespołu pracuje w polskich uczelniach.

Czy zatem pisząc pracę o osobach w warunkach angielskich instytucji penitencjarnych pominieli by dorobek właściwy dla miejsca realizowanych badań? Trudno też wnioskować o uzyskanych rezultatach badań w odniesieniu do skali *Self-esteem measure for prisoners* (SEM-P). Z zawartego w artykule opisy wynika, że skala składa się z 8 itemów i służy do pomiaru samooceny w populacji dorosłych osób odbywających karę pozbawienia wolności. Skala składa się z 2 subskal, gdzie każdą ze skal tworzą 4 pytania. Zatem o ile przedstawione w części teoretycznej rozważania jestem w stanie zaakceptować, o tyle przedstawione na ich podstawie założenia i wnioski oraz kwestie dotyczące metodologii badań budzą moje wątpliwości.

Druga z publikacji odnosi się do akcentowanego już problemu doświadczania przemocy w rodzinie i poza nią w grupie dzieci i młodzieży zamieszkujących Barbados i Grenadę. Młodzież została zrekrutowana w szkołach podstawowych, średnich oraz ośrodkach dla nieletnich. Badacze analizując rodzaje i miejsca doświadczania przemocy przez chłopców wyodrębnili: 1) osoby z niskim nasileniem maltretowania, 2) wysokim nasileniem fizycznej i emocjonalnej przemocy poza domem oraz umiarkowanym nasileniem maltretowania w domu, 3) osoby z wysokim nasileniem maltretowania w ogóle. Natomiast wśród dziewcząt wyodrębniono cztery grupy z: 1) niskim nasileniem maltretowania, 2) wysokim nasileniem przemocy fizycznej i emocjonalnej poza domem, 3) wysokim nasileniem przemocy emocjonalnej i umiarkowanym nasileniem przemocy fizycznej, 4) wysokim nasileniem maltretowania w ogóle. Wydzielenie powyższych grup pozwoliło badaczom na poznanie różnych ścieżek rozwojowych „zachowań przemocowych”. Innymi słowy, czym większe nasilenie doświadczanych zachowań przemocowych tym większe prawdopodobieństwo angażowania się w zachowania agresywne. Wyniki badań aczkolwiek mające odniesienia do prawidłowości istniejących w literaturze przedmiotu nie mniej jednak ich bardzo ważną zaletą a także unikatowością jest wskazanie modeli tworzenia się wzorców zachowań agresywnych i konsekwencji dla dalszego funkcjonowania osób doświadczających przemocy.

Trzecia z przedstawionych prac odnosi się do przeglądu systematycznego związanego z analizą wyników badań nad przemocą i zaniedbaniem wobec dzieci (*Child Abuse and Neglect – CAN*). Dokonując przeglądu badań autorzy oparli się o metodologię LCA (analiza kła latentnych) oraz LPA (profilu latentnych). Tym samym pozwoliło im to na: a) usystematyzowanie obecnego rozumienia wzorów współwystępowania maltretowania w różnych populacjach oraz b) wyjaśnienia interaktywnego wpływu typów przemocy i zaniedbania wobec dzieci czyli wcześniej zaakcentowanego CAN na funkcjonowanie psychiczne. Autorzy zidentyfikowali 16 badań empirycznych, spośród których 9 odnosiło się do profili przemocy i zaniedbania w populacji dzieci i młodzieży, 4 do grup osób dorosłych, zarówno kobiet, jak i mężczyzn a 3 obejmowały wyłącznie grupy dorosłych mężczyzn. Ze względu na osobiste zainteresowania zawodowe skoncentrowałam swoje analizy na osobach doświadczających wielokrotnych doświadczeń różnorodnych form przemocy i zaniedbania w dzieciństwie. Grupa ta jest najmniej liczna, nie mniej jednak konsekwencje przemocy są najsilniej doświadczane i najdłużej się utrzymują. Innymi słowy, w obszarze internalizacji objawów obserwowano np. depresję czy lęk a w obszarze eksternalizacji np. agresję czy stosowanie przemocy w stosunku do innych. Wyniki te są zgodne z ugruntowaną koncepcją internalizacji i eksternalizacji zaburzeń. Również badania pozwoliły na wyodrębnienie grupy charakteryzującej się wysokim wskaźnikiem nadużyć seksualnych przy jednoczesnym niskim wskaźniku doświadczania innych form przemocy. Również w tym obszarze uzyskane rezultaty badań są zgodne z danymi z literatury przedmiotu a płeć żeńska determinuje znacznie większe ryzyko posiadania tego typu doświadczeń. Innymi słowy, przemoc seksualna znacznie częściej kierowana jest w stosunku do kobiet niż mężczyzn, dlatego też kobiety znacznie częściej występują w tej grupie. Natomiast doświadczanie przemocy fizycznej i psychicznej wiązało się z kolei doświadczaniem czy też prezentowaniem problemów behawioralnych. Uzyskane rezultaty zostały opisane szczegółowo dla każdej z wyodrębnionych grup, w sposób szczegółowy odnosząc się do zaobserwowanych prawidłowości. Całość pracy kończy dyskusja wyników oraz 14

rekomendacji. Dyskusja została przeprowadzona w sposób wyczerpujący w oparciu o literaturę przedmiotu. Zalecenia 1 – 8 sformułowano w oparciu o analizę literatury, natomiast 9-14 stanowią odzwierciedlenie wiedzy badaczy wynikającej z aktualnym rozumieniem modelu CAN.

3) Ostatni wydzielony przez Habilitantkę obszar, to **zapobieganie przemocy ze względu na płeć**

Habilitantka do tego obszaru zaliczyła jedną publikację, czyli:

- f) Boduszek, D., **Debowska, A.**, Jones A.D., Ma, M., Smith, D., Willmontt, D., Trotman Jemmott, E., De Breo, H. & Kirkman, G. (2019). Prosocial video game as an intimate partner violence prevention tool among youth: A randomized controlled trial. *Computers in Human Behavior*, 93, 260-266

W obszarze tym Habilitantka wraz z zespołem badawczym skupiła się na zagadnieniu zmiany postaw wobec przemocy wobec partnera oraz do wzmocnienia samoświadomości i pozycji kobiet w oparciu o nowe technologie. Podstawą rozważań stały się koncepcje uczenia się o model społeczno-poznawczy i rozwojowy. Tym samym Uogólniony Model Uczenia się (General Learning Model) stał się kanwą prowadzonych rozważań. Z pewnością uwzględnienie zarówno aspektu rozwojowego, jak i wiedzy na temat procesu uczenia się, czyli wzmocnienia, modelowania czy hamowania ma istotne znaczenie nie tylko dla rozumienia mechanizmów kształtowania się postaw czy zachowań, ale także dla ich zmiany. Zatem pozwala na działania profilaktyczne jak i prewencyjne. Wymiernym rezultatem badań było stworzenie i przetestowanie prospołecznej gry komputerowej Jesse. Celem stworzenia gry było wzbudzenie empatycznych reakcji graczy wobec ofiar przemocy w rodzinie i rówieśniczej, aby podnieść ich świadomość na temat konsekwencji wpływu przemocy na relacje w interakcji partnerskiej (Autoreferat, s. 18, artykuł). Badanie zostało przeprowadzone na wyspie Barbados a wiek osób badanych wahał się od lat 9 do 17.

Badania zostały bardzo dokładnie zaplanowane, z uwzględnieniem rygoru teoretycznego, metodologicznego i statystycznego. Uzyskane rezultaty poddano wnikliwej analizie i dyskusji w kontekście rozważań teoretycznych i uzyskanych rezultatów badań. Artykuł ten budzi moje najwyższe uznanie, zarówno pod względem naukowym, jak i aplikacyjnym.

Podsumowując ocenę przedstawionych jako osiągnięcie publikacji zatytułowanych *Przemoc wobec kobiet i dzieci* należy zwrócić uwagę, że Habilitantka:

- 1) Z dużą swobodą teoretyczną i metodologiczną porusza się po analizowanych zagadnieniach aczkolwiek jak już zaznaczyłam w sposób nie wolny od błędów.
- 2) Rozległa wiedza teoretyczna pozwala jej nie tylko na swobodne operowaniem posiadaną przez nią wiedzą ale także na łączenie różnych wątków prowadzonych rozważań. Habilitantka zarówno systematyzuje wiedzę w eksplorowanym przez nią obszarze, jak i wzbogaca ją o najnowsze doniesienia teoretyczne i badawcze.
- 3) Prace mają też aspekt praktyczny albowiem, jak wskazano powyżej formułuje wraz zespołem rekomendacje zarówno w oparciu o analizę literatury przedmiotu, jak i wynikające z jej przeglądu wnioski
- 4) W pracach wykorzystane też zostały metody autorskie, których współautorką jest dr Agata Dębowska np. *Self-esteem measure for prisoners* (SEM-P) czy *Psychopathic Personality Traits Scale* (PPTS).
- 5) Habilitantka wykazała się wiedzą metodologiczną w zakresie przeprowadzania badań oraz znajomością i wnikliwością analiz statystycznych prowadzących do weryfikacji przyjętych założeń badawczych,
- 6) Realizowane prace zostały opublikowane w uznanych czasopismach naukowych, których wskaźniki bibliograficzne należy uznać za znaczące.
- 7) Mocną stroną badań dr Agaty Dębowskiej jest też umiejętność pracy w zespole, co niewątpliwie pozwala na realizację dużych projektów badawczych. Istotna jest także waga problemów na jakich koncentruje się aktywność naukowa dr

Dębowskiej. Doświadczanie przemocy a w jej konsekwencji stosowanie przemocy uświadamia nam z jednej strony istnienie różnych mechanizmów tworzących i podtrzymujących te prawidłowości, z drugiej zaś pobudza do opracowywania metod przeciwdziałania przemocy.

Do ograniczeń zaliczyłabym:

- 1) Brak informacji adaptacji wykorzystywanych narzędzi do prowadzonych badań w szczególności polskiej adaptacji narzędzi wykorzystywanych do badań w polskich placówkach penitencjarnych
- 2) Przyjęcie schematu badań w środowisku więziennym opartego o analizowanie zależności pomiędzy doświadczania przemocy i stosowania przemocy a psychopatią, co jak zaznaczyłam jest w mojej ocenie ograniczeniem perspektywy badawczej i nie do końca osadzone w teorii i praktyce. Powstaje zatem pytanie czy autorzy badają psychopatyzację, czy nasilenie cech psychoaptii w populacji więziennej.
- 3) Brak odniesienia do literatury polskiej w kontekście prowadzonych badań w polskich placówkach penitencjarnych a wręcz zignorowanie tego aspektu. Poczynione analizy w tym zakresie należy zatem uznać za niepełne
- 4) Wątpliwości budzi sposób wydzielenia grup badanych w badaniach dotyczących polskich zakładów karnych

Podsumowanie:

Analizując przedstawione osiągnięcie naukowe w ramach postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego dr Agaty Dębowskiej należy pomimo zgłoszonych przeze mnie uwag uznać, że stanowi ono znaczący wkład w rozwój dyscypliny naukowej psychologia. Tym samym wskazane przez Habilitantkę osiągnięcie naukowe spełnia warunek określony w art. 210 ust. 1 pkt. 2 „Prawie o szkolnictwie wyższym i nauce”.

Habilitationka podjęła w swoich pracach wraz z zespołem niezmiernie ważne i trudne zagadnienia, związane z doświadczaniem i stosowaniem przemocy wobec dzieci i kobiet. Eksplorowany obszar jest trudny do przeprowadzania analiz albowiem uwikłany został w wiele kontekstów kulturowych i metodologicznych, nie mniej jednak Habilitationka radzi sobie z nimi w dojrzały naukowo sposób. Tym samym trzeba docenić wysiłek jaki włożyła Habilitationka w zmierzenie się teoretyczne i metodologiczne z tak trudną i wrażliwą problematyką, jaką problematyka przemocy. Reasumując przedstawione przeze mnie spostrzeżenia, pozytywnie oceniam wskazane osiągnięcie naukowe.

3. Ocena dorobku naukowego nie wchodzącego w skład osiągnięcia

Zgodnie z informacjami przedstawionymi w Autoreferacie aa dorobek naukowy opublikowany po uzyskaniu stopnia doktora, ujęty w wykazie prac przygotowanym przez Habilitationkę, składa się 40 publikacji naukowych w tym 32 w czasopismach z listy Journal Citation Reports, 8 publikacji w czasopismach z listy B i C MNiSW oraz trzech rozdziałach w monografiach.

Opis wskaźników naukometrycznych przedstawionych przez Habilitationkę w Autoreferacie jest następujący: 1) sumaryczny Impact Factor wg. listy Journal Citation reports (JCR) wynosi 71,638, 2) liczba cytowań wg. baz: Google Scholar -788, Scopus – 426, ResearchGate – 628 3) Indeks Hirscha: : Google Scholar - 17, Scopus – 13, ResearchGate – 16. Wszystkie publikacje ukazały się w języku angielskim, w czasopismach, które zaliczane są do czołówki periodyków naukowych, takich jak np. *Frontiers in Psychology*, *Journal of Forensic Psychiatry and Psychology*, *Deviant Behavior* czy *International Journal of Mental Health*. Zatem wymiernym efektem działalności naukowej Habilitationki jest wskazana liczba publikacji w latach 2014 – 2020, co daje średnio 8 publikacji na rok oraz ich znaczącej wartości naukometrycznej.

Z pewnością przedstawiony przez Habilitantkę dorobek należy uznać z punktu widzenia jego znaczenia i czynników wpływu za istotny na arenie międzynarodowej a także a może przede wszystkim rozpoznawalny. Wskaźniki liczbowe cytowani pokazują, że prace są analizowane i wykorzystywane w pracach innych autorów czy zespołów badawczych stając się podstawą czy też inspiracją ich prac naukowych. Uwzględniając okres publikacji prac po doktoracie, ich liczbę oraz wskaźniki parametryczne wpływu naukowego dorobek jest znaczący a ponadto realnie funkcjonujący w przestrzeni naukowej, tym samym jest dorobkiem rozpoznawalnym w międzynarodowym środowisku naukowym.

Przedstawiając swój dorobek naukowy w Autoreferacie dr Agata Dębowska wyróżniła cztery głównych nurtów, poszukiwań naukowych, tj.: 1) Psychopatia, 2) Społeczna identyfikacja kryminalna, 3) Zdrowie psychiczne i psychopatologia oraz 4) Tworzenie narzędzi. Każdy z tych obszarów został opisany przez Habilitantkę w Autoreferacie. Niestety Habilitantka **nie przedstawiła wybranych prac z tego obszaru**, co zmusiło Recenzenta do samodzielnego poszukiwania prac w tym obszarze, co przełożyło się na samodzielnego ich wyboru podyktowany także możliwością dotarcia do prac.

Skupiając się na własnych zainteresowaniach badawczych, diagnostycznych i psychoterapeutycznych chciałabym szczególnie odnieść się do ostatniego dwóch obszarów, tj. poświęconego **badaniom nad psychopatią oraz zdrowiem psychicznym i psychopatologią**.

W obszarze badań nad psychopatią Habilitantka wskazała 7 prac, w tym 5 opublikowanych w czasopismach takich jak *Journal of Criminal Justice*, *Deviant Behavior* czy *Frontiers in Psychology*.

Analizując artykuł *Critical evaluation of psychopathy measurement (PCL-R; and SRP-III/SF) and recommendations for future research* (2016), którego Habilitantka jest współautorką możemy zapoznać się z prowadzonym przez autorów wywodem odnoszącym się do oceny w/w narzędzi i ich właściwości psychometrycznych. Przeprowadzone analizy zdaniem autorów wskazały na uchybienia w obszarze

właściwości psychometrycznych, co implikuje czy też może implikować również błędy interpretacyjne. Innymi słowy, podstawowym błędem był sposób sformułowania *itemów* należących do PCL-R i SRP-III/SF wynikający z nierównoliczności *itemów* w czynnikach podrzędnych oraz ich obciążenie wskaźnikami behawioralnymi (np. niedopasowanie społeczne, przestępczość, zachowania kryminalne), które są nie tyle istotną cechą psychopatii, ale jej możliwym skutkiem. Należy wskazać, że z jednej strony autorzy oparli się o istniejące już analizy wykonane przez innych badaczy, jak i dokonali wnikliwej samodzielnej analizy obu narzędzi badawczych. Należy podkreślić dużą wnikliwość prowadzonych analiz i ich znaczenie dla operacjonalizacji psychopatii w oparciu o nie. Wypada jednak zaznaczyć, że ten problem znajduje także odzwierciedlenie w pracach innych autorów a przede wszystkim w konstrukcji pojęcia antyspołecznych zaburzeń osobowości czy w mniejszym stopniu dysocjalnych zaburzeniach osobowości. Niestety te konstrukty kliniczne przekładają się na sposób interpretacji sposobu funkcjonowania osób z takim rozpoznaniem, gloryfikując właśnie behaeioralne wskaźniki, które nie mają ani mocy wyjaśniającej ani predykcyjnej.

Z kolei w pracy współautorskiej *Are prisoners more psychopathic than non-forensic population...* Zaproponowany model psychopatii I narzędzie do jego operacjonalizacji *Czyli Psychopathic Personality Traits Model (PPTM)* oraz *Psychopathic Personality Traits Scale (PPTS)* było przez autorów testowane w wielu badaniach, w tym w populacji polskiej. Model ten uwzględniając ograniczenia zaproponowane w innych modelach i narzędziach zakłada, że zaproponowane w nim ujęcie psychopatii jest niezależnie m.in. od pochodzenia kulturowego i przeszłości kryminalnej osoby. Jak już wcześniej akcentowałam model ten opisują cztery czynniki, czyli: 1) wrażliwość afektywna, 2) wrażliwość poznawcza, 3) manipulacja interpersonalna i egocentryzm. Jak zaznacza Habilitantka w Autoreferacie s. 21 model ten został przebadany na dużej próbie osób skazanych i przebywających w placówkach więźniów z Polski nie mniej jednak analizując te badania trudno nie odnieść się do wskazanych przeze mnie wyżej błędów oraz wątpliwości co do wydzielenia grup, a tym samym ich opisów.

W akcentowanym przeze mnie obszarze badań dotyczących zdrowia psychicznego i psychopatologii Habilitantka wskazała trzy prace przy czym jedna z nich odnosi się do obecnej sytuacji COVID. Badania te są niezwykle aktualne a co zasługuje na podkreślenie odnoszą się do polskiej rzeczywistości związanej z jej doświadczaniem przez polskich studentów (na marginesie wszyscy badacze reprezentują polskie uczelnie). Badania te są niezmiernie interesujące, obejmują populację 7228 osób i odnoszą się nie tylko do zdrowia psychicznego osób badanych ale także uwzględniają różnice płciowe oraz analizę studiowanych kierunków.

Wysoko też oceniam obszar badań dotyczący tworzenia i walidacji narzędzi pomiarowych pomimo zgłaszanych wątpliwości, co do niektórych konstruktów i tym samym metod tworzonych do ich operacjonalizacji. Niestety nie w pełni jestem w stanie wszystkie je ocenić ze względu na brak możliwości dotarcia do nich.

Prace konstytuujące pozostały obszary w mniejszym lub większym stopniu są mi znane z literatury przedmiotu natomiast do niektórych niestety nie miałam dostępu.

Pomimo zaakcentowanego utrudnienia w mojej ocenie wskazane opracowania odzwierciedlają dobry warsztat metodologiczno-merytoryczny Habilitantki, dotyczą szerokiego spektrum zagadnień związanych z różnymi działami psychologii: osobowości, rozwojową, kliniczną, zdrowia, sądową, penitencjarną, społeczną, międzykulturową czy też dotyczącą metodologii badań. Większość badań naukowych dotyczy psychopatii - realizowane w tym obszarze projekty mają w dużej mierze charakter nowatorski, opierają się na międzynarodowej współpracy ośrodków akademickich i instytucji społecznych (Polska, Wielka Brytania, Barbados, Grenada) i obejmują różne grupy osób badanych w różnych okresach rozwojowych.

Zdecydowanie chciałabym podkreślić aktywność Habilitantki w obszarze projektowym, gdzie doświadczenie Habilitantki określiłabym jako ponadprzeciętne. W projektach tych występowała zarówno w roli kierownika, jak i wykonawcy. Lista realizowanych przez habilitantkę projektów badawczych jak już zaznaczyłam jest imponująca i zasługuje na szczególne podkreślenie. Należy też podkreślić, że

wymiernym efektem prac projektowych są realizowane publikacje, co odzwierciedla wysoką efektywność publikacyjną Habilitantki.

Po zapoznaniu się z przedstawionym dorobkiem Habilitantki stwierdzam z pełnym przekonaniem, że jego merytoryczność a tym samym jakość determinuje pozytywną ocenę. Atutem publikacyjnym Habilitantki jest także innowacyjność podejmowanych przez nią zagadnień. Chciałabym podkreślić także aktywność konferencyjną Habilitantki oraz jej uczestnictwo w projektach badawczych.

Podsumowując, uważam, że dorobek naukowy Habilitantki koncentruje się na ważnej i interesującej problematyce. Szczególnie ważne jest wprowadzenie przez Hbilitantkę zagadnień klinicznych i seksuologicznych w obszar pedagogiczny. Uważam też że jest on satysfakcjonujący wskaźników liczbowych natomiast z pewnością zachęcałabym Habilitantkę do podjęcia działań zmierzających do zaprezentowania jej dorobku na arenie międzynarodowej poprzez publikację w czasopiśmie międzynarodowych. Habilitantka natomiast wykazuje się zadawalającą aktywnością konferencyjną i projektową.

4. Ocena dorobku dydaktycznego i organizacyjnego oraz popularyzacja nauki

Dr Agata Dębowska do swoich osiągnięć dydaktycznych zaliczyła pełnienie funkcji promotora pomocniczego w przedach doktorskich (1 przewód zakończony a 5 w trakcie realizacji). Zakończony przewód doktorski realizowany był na Wydziale Psychologii w Univerity of Huddersfield w Wielkiej Brytanii. Również pozostałe prace realizowane są w uczelniach mieszczących się na terenie Wielkiej Brytanii.

Aktywność naukową realizuje także w obszarze popularyzatorskim nauki. Efektem tej działalności są chociażby wskazane przez Habilitantkę prace w magazynach: *The Conversation* czy *Custodial Review*, w których ukazały się następujące artykuły: *What*

makes a criminal? Friends, parents – and their failings – play a big part czy A new model of psychopathy.

Wygłosiła także referaty na w takich krajach jak: Polska, Wielka Brytania, Irlandia czy Niemcy. Habilitantka wskazała 7 wystąpień, których tytuły są zgodne tematycznie z tematem wskazanego osiągnięcia naukowego. Wszystkie wystąpienia są bez wątpienia istotne i ważne ale na szczególną uwagę w mojej perspektywie zasługuje wystąpienie wygłoszone na The 13th International Symposium on Forensic Psychiatry (Wismar, Niemcy, 2016) pt. *The impact of child abuse and prison environment on attitudes towards violence czy Are all psychoapths criminals? Profiling psychopathy in criminal and non-criminal population.*

Pozostałe, wskazane konferencje odbywały się przede wszystkim na terenie Wielkiej Brytanii i jak już zaznaczyłam odnosiły się do problematyki doświadczania i stosowania przemocy w stosunku do dzieci.

Należy nadmienić, że Habilitantka wskazała też w innej części Autoreferatu (s.30-31) udział w konferencjach związany z prowadzeniem sesji na międzynarodowych konferencjach naukowych (w tym obszarze wskazała 2 sesje na konferencjach, które odbyły się w Szwecji i Niemczech) oraz prezentacje na konferencjach (łącznie 11 prezentacji). Analizując ich tytuły należy stwierdzić, że stanowią one prezentację badań znajdujących odzwierciedlenie w publikacjach naukowych. Tym samym należy stwierdzić ale także podkreślić, że podejmowane przez Habilitantkę działania są bardzo spójne i konsekwentne a udział w konferencjach służy prezentacji obszaru badawczego, który eksploruje Habilitantka wraz z zespołem. Przede wszystkim osobą, z którą współpracuje Habilitantka jest prof. dr hab. Daniel Boduszek ale także D. Willmott czy N. Sherretts.

Kolejnym obszarem, który zasługuje na szczególne podkreślenie jest udział w radach redakcyjnych czasopism. Dr Agata Dębowska pełni od roku 2018 funkcję redaktora pomocniczego (Associate Editor) w czasopiśmie *Frontiers in Psychology* (Forensic and Legal Psychology section). Czasopismo jest uznanym czasopismem w

świecie nauki, o wysokich standardach naukowych a IF=2,067. Była także w latach 2016-2018 członkiem rady redakcyjnej czasopisma *Journal of Criminal Psychology*.

Recenzuje też artykuły w uznanych czasopismach naukowych, m.in. w takich jak: *Child Abuse & Neglect*, *Journal of Interpersonal Violence*, *Schizophrenia Research*, *Child Indicators Research*, *Journal of Clinical Psychology*, *Journal of Clinical Psychology*, *PlosOne*, *Aggression and Violent Behavior* czy *Personality and Individual Differences*.

Była też recenzentem wydawniczym książek składanych do takich wydawnictw jak: *Routledge Book* czy *Wiley Blackwell*. Pozwolę sobie nie komentować rangi Wydawnictw bo jest ona niekwestionowana i wszelkie słowa w tym obszarze byłyby swoistego rodzaju niestosownością.

Habilitantka była też nagradzana, zarówno na macierzystej Uczelni, czyli na Uniwersytecie SWPS (niedoprecyzowała, co prawda o jaki Wydział chodzi ale należy przyjąć, że w Poznaniu), jak i wydawnictwo *Elsevier*, *University of Sherffield*, *Emerald Literati Network* czy *Exceptional Research Output Award*. Większość tych nagród została przyznana za opublikowane artykuły czy też prowadzoną działalność dydaktyczną.

Pani dr Agata Dębowska jest też członkiem takich organizacji zawodowych, jak: *Fellow of the Higher Education Academy (FHEA)*, *British Psychological Society (BPS)* czy *International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect (ISPCAN)*.

Kolejnym obszarem ponadprzeciętnej aktywności Habilitantki jest współpraca międzynarodowa. W przypadku Habilitantki rozległość tej współpracy jest imponująca i oddaje w pełni słowo międzynarodowa (współpraca obejmuje takie kraje jak Wielka Brytania, Karaiby, Uganda, Indie, Stany Zjednoczone, Kanada, Pakistan czy Polska. Współpraca ta obejmuje zarówno instytucje naukowe, jak i fundacje, placówki medyczne czy penitencjarne.

W zakresie dydaktyki Habilitantka w swoim Autoreferacie wskazała 2 ośrodki naukowe, w których realizuje swoje zadania w tym obszarze, tj. Uniwersytet SWPS, Wydział zamiejscowy w Poznaniu oraz *The University of Sheffield*. W pierwszej

placówce Habilitantka jest zatrudniona od marca 2020 roku i jak sama określa jest organizatorem dwóch modułów, tj.: Psychologia przemocy i Psychologia zapobiegania przemocy. Z treści opisu nie wynika, aby realizowała zajęcia w ramach tych modułów. Natomiast w drugiej wskazanej placówce naukowej jest zatrudniona od września 2017 roku i jak sama zaznacza w jej ramach jest organizatorem ale także osobą prowadzącą zajęcia w modułach: *Psychological Research Methodology*, *Psychological Research Metodology II*, *Research Projekt in Psychology* oraz *Current Issues in Psychological Research*.

Podsumowując, obszar ten jest odzwierciedleniem rozległych i z pewnością międzynarodowych działań naukowych w obszarze projektowym, konferencyjnym czy dydaktycznym. Habilitantka otrzymywała liczne nagrody odzwierciedlające jej kompetencje naukowe i badawcze. Jest członkiem wydawnictw czasopism naukowych ale także recenzentem w ważnych dla eksplorowanej przez nią tematyki analiz teoretycznych i empirycznych czasopism.

Konkluzja:

Podsumowując przedstawione przeze mnie szczegółowe argumenty w treści recenzji uważam, że dr Agata Dębowska prowadzi działalność naukową, która wskazuje nowe obszary badawcze i możliwości rozwoju dyscypliny psychologia. Aktywność naukowa i publikacyjna Habilitantki odzwierciedla jej wysokie kompetencje badawcze oraz dostarcza rzetelnej wiedzy na temat psychologicznych wyznaczników doświadczania i stosowania przemocy wobec dzieci i kobiet.

Pani dr Agata Dębowska posiada w dorobku osiągnięcia naukowe stanowiące istotny wkład w rozwój psychologii oraz wykazuje się aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni (w myśl Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r.).

Ponadto przeprowadzona przeze mnie ocena wskazanego osiągnięcia głównego, dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego Habilitantki w mojej ocenie upoważnia do sformułowania wniosku, że dorobek dr Agaty Dębowskiej spełnia w stopniu wystarczającym warunki stawiane w aktualnym „*Prawie o szkolnictwie*

wyższym i nauce” (Dz. U. 2020, poz. 85, z późniejszymi zmianami, art. 219) kandydatom do uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

Uwzględniając powyższe stwierdzenia, jak i uzasadnienie przedstawione szczegółowo w recenzji **popieram wniosek doktor Agaty Dębowskiej o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia.**

Beata Pastwa-Wojciechowska

